

Şehir ve Güvenlik Yaklaşımlarında Çevresel Kriminolojiye Tarihsel Bir Bakış

*

Lütfiye Kaya Cicerali
Nişantaşı Üniversitesi

E. Ensari Cicerali
Nişantaşı Üniversitesi

Öz

Çevresel Kriminoloji yaklaşımı Ray Jeffery tarafından 70'li yılların başında oluşturulmuştur. Jeffery bu konuda bir kitap yayınlamış ve toplumda ortaya çıkan suçların ortaya çıktığı çevrenin tasarımıyla azaltılabileceğini önermiştir. Böyle bir yaklaşımın ortaya çıkmasının temelinde daha önceden yapılmış çalışmalar büyük rol oynamıştır. Tarihsel olarak mekan ve suç ilişkisi ile bu ilişkiye yönelik çalışmalar daha eskiye dayanmaktadır. Durkheim'in anomi teorisi bu konuda yapılan ilk atıfları almıştır. Sonrasında ortaya çıkan sosyal dezorganizasyon yaklaşımı da çevresel bir modele dayanmaktadır. Chicago üniversitesi çalışmaları, Robert Park ve Ernest Burgess'in konuya katkıları ile ortaya ortak merkezli bölge teorisi ortaya çıkmıştır. Shaw ve McKay'in yine Chicago merkezli yaptığı çalışmalar da çevre ve suç ilişkisine odaklanmaktadır. Bütün bu öncül çalışmalar sonrasında çevresel tasarım yoluyla suçun önlenmesi yaklaşımının temelleri oluşmuştur. Böylece kriminolojide yeni bir düşünce okulunun kurulması sağlanmıştır. Jeffery klasik kriminoloji okulunun temel prensibi olan suç işleme potansiyeli olan kişiyi suçtan caydırabilme prensibini korumak isterken, suçludan çok suçun işlendiği çevreye odaklanmıştır. Çevre, en geniş anlamıyla mimariyi (yerlerin fiziksel dizaynı), yapılı çevreyi (yollar, arazi kullanımı, bina tipleri) ve kamu ile sosyal kurumları içerir. Her ne kadar doğal çevre de çevre tanımının altında önemli bir yer tutsa da tasarım daha çok yapılı çevreyi içermektedir. Bu çevrenin parçası olan ve orada yaşayan insanlar da uyum sağlamak ve gerektiğinde değişmek durumundadır. Suç davranışı da bu bağlamda çevreye karşı olan bir uyum metodudur. Çevreye suç içeren bir davranışı sergileyerek uyum sağlanıyor olabilir. En uygun ve etkin çevre ise suç içermeyen davranışı sergilemenin en optimal seçenek ve çözüm olarak ortaya çıktığı çevredir. Oscar Newman ise savunulabilir alanları tasarlayarak şehri belirli özellikler taşıyacak bir duruma getirmeyi ve bununla birlikte kendini savunabilen ve suçun oluşmasını engelleyen bir çevrenin nasıl oluşturulabileceğini anlatmayı amaçlamıştır. Bu yaklaşımlar genelde büyük bir heyecanla ortaya atılırken günümüzde ne kadar işe yaradıklarına yönelik tartışmalar da bu çalışmada ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, şehir, çevre, Chicago okulu, CPTED, savunulabilir alan, ekolojik yaklaşım

A Historical Developmental Look at City and Security Perspectives

*

Lütfiye Kaya Ciceralli
Nişantaşı University

E. Ensari Ciceralli
Nişantaşı University

Abstract

Environmental Criminology approach is formed by Ray Jeffery in the beginning of 70s by his studies. He wrote a book where he explained possible ways of preventing crime by designing the environment that the crime takes place. Still, historical developments that formed a theoretical basis on the relationship between environment design and crime have to be explained. First references made to Durkheim's theory of anomie. Ecological approach would be the basis for social disorganization theory and Chicago school studies. Robert Park and Ernest Burgess's research and contributions led to concentric zone theory. Shaw and McKay's Chicago based research were also deepened the relationship between environmental and crime. Those studies and many more formed a basis for Jeffery's research and a new approach aroused. Jeffery wanted to prevent criminal acts by making the potential individual away from crime by focusing on the environment where the crime occurs. Environment in general consists of architecture (physical design of places), built environment (roads, use of lands, construction types), public and social places. While natural environments are also important, design includes mostly built environments. Humans also have to adapt to the changes in their environments. Crime acts, by this means, can be seen as acts of adaptation to the environments. An efficient environment would be seen as places where acts of crime are not optimal choice for individuals. Oscar Newman searched for designing principles for urban environments for acts that do not include crime. In this study, a historical summary is offered by including the general topics that are mentioned. In addition to historical perspectives of the relationship between environment and crime, how previous research is used today is also discussed.

Keywords: Security, city, environment, Chicago School, defensible space, ecological approach.

Giriş

Suç olgusu toplumlarda üzerinde çalışılan en yaygın konulardan biridir. Brantingham ve Brantingham'a göre (1981) suç olgusunu araştırmak için dört farklı boyutu olduğunu göz önünde tutmak gerekmektedir. İlk boyut suçlu boyutu, ikincisi kurban boyutu üçüncüsü yasal boyutu ve dördüncüsü de çevre (yer-durum) boyutudur. (Brantingham ve Brantingham, 1981, s.9). Çevre boyutu diğer üç boyutun tamamlayıcısı ve açıklayıcı ögesi olabilmektedir. Pratik olarak mekânsal düzenlemeleri gerektirebilmekte, psikolojik ve sosyolojik durumlar ise suçun araştırılmasında farklı araştırma alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Nüfusu artan çevreler ve çarpık şehirleşme suç oranlarının artışında önemli rol oynar. Şehir ortamlarında güvenlik ve suç birbirinin karşıtı iki uç unsur olup birindeki gerileme diğerindeki ilerlemeyi beraberinde getirir. Bu yüzden toplumlarda bir yandan güvenliği artırarak diğer yandan suç oranlarını geriletmek gerekir. Tabi ki böyle bir amacın tam anlamıyla başarılması neredeyse imkansız olsa da suç oranlarını minimum seviyeye çekmek uzun süredir araştırmacıların, genellikle ilgilenen yetkililerin ve amirlerin, politika yapıcıların ve diğer ilgili mercilerin üzerinde durduğu önemli bir konudur. Bu konudaki gelişmeler suçla ilgili farklı disiplinlerde araştırma yapan bilim adamlarının üzerinde durdukları konuları ve ortaya koydukları yaklaşımlar incelenerek daha net ortaya konulabilir. Bu araştırmalar suç ile güvenlik ilişkisini daha net ortaya çıkaracaktır.

Tartışma

Suç konusunda akla ilk gelen disiplinlerden en önemlisi kriminoloji disiplini. Zaman içinde farklı yaklaşımlar ortaya konya da tarihsel gelişim göz önüne alındığında 1920'lerden 1940'lara kadar kriminolojide ekolojik model en popüler yaklaşımı oluşturmuştur. Bunun bir sonucu olarak suç ekolojisi kavramı ise suç çalışmalarında mekansal kriminolojik yaklaşımdan ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım ilk olarak 19.yy'ın erken döneminde Avrupa'da ortaya çıkmış, daha sonra 20. yy'da Kuzey Amerika'ya yayılmış ve 20. yy'ın sonlarında hem Kuzey Amerika hem İngiltere'de tekrar canlanmıştır. İki Fransız, Adolphe Quetelet ve André-Michel Guerry, 19. yy'ın ilk mekansal kriminologları olmuşlardır.

Bir gökbilimci, sosyolog ve istatistikçi olan Quetelet 1842'de yaş, eğitim,

meslek, iklim, mevsimler ve cinsel kimliğin mal ve cana karşı suçlara etkisiyle ilgili İnsan ve Kabiliyetlerinin Gelişimi Üzerine Bir İnceleme isimli kitabı yazmıştır (Quetelet, 1842). Bu Guerry'nin daha önce yazdığı (1833) mekânsal suç ile ilgili olan eserinin adeta genişletilmiş bir şeklidir. Quetelet'in çalışmasının replikasyonunu John Glyde (1856) İngiltere Suffolk'da yapmış, Suffolk'da Suç Bölgeleri isimli makalesinde ise ilginç bir perspektifi ortaya koymuş ve suç konusunda suçun işlendiği yerin değil asıl suçlunun yaşadığı yerin önemli olduğunu belirtmiştir (Glyde, 1856).

Smith'e göre (2008) bu model bir başka sosyal düzensizlik modeli olan Durkheim'in anomi teorisine benzerliğinden dolayı sürekli onunla karşılaştırılır. Durkheim'e göre anomi bir dengesizliktir. Özellikle endüstriyelleyen şehir ortamlarına gereken ucuz işgücü için gelenler beraberlerinde kendi norm ve değer sistemlerini getirmişlerdir. Geldikleri ortamdaki değer ve norm sistemleri ise gelinen yerdeki norm ve değer sistemleri çok daha farklı olduğundan bir uyum sağlanamamıştır. Bu durum ortaya adeta bir kural-sızlık demek olan dengesizliği çıkarmıştır. Bu dengesizlik içerisinde yaşayan bir birey ortaya çıkan dengesizliklerde bir denge durumunu ve normlarını bulabilmek için suç işlemeye daha açık bir hale gelmektedir. Bu tezini araştırmış ve korelasyon yöntemiyle intihar ve sosyal değişkenler arasında bir bağlantı kurmuştur. Onun dengesiz intihar dediği intiharın nedeni düşük seviyede sosyal entegrasyon ve ahlaki değerlerin uyarlanamamasıdır. Toplum yaşamındaki yalnız ve izole bireyler de birlikte olan ve yoğun iletişimi olan kişilere oranla intihara daha açıktır çünkü toplumun birlik inancıyla olan ilişkileri ve bütünlükleri eksiktir (Smith, 2008, s. 335-341).

Ernest Burgess ise 20. yy'da Birleşik Devletler'de mekânsal kriminoloji akımını başlatmıştır. Burgess'in (1916) yazdığı Küçük bir Şehirde Çocuk Suçluluğu adlı makalesinde çocukların yaşadığı bölgelerdeki içinde buldukları çevre ile suça karışma davranışları arasındaki bağlantı işlenmiştir (Burgess, 1916, s.726). Buna göre yalnız küçük bir şehrin belli bir kasabası değil, kasabada çocuğun oturduğu daha küçük spesifik lokasyon bile çocuğun kanunsuz davranışını şekillendirebiliyordu. 1920 ve 1930'larda Chicago Üniversitesi Sosyoloji Departmanı'nda geliştirilen ekolojik yaklaşım aslında şehir ortamlarındaki sosyal değişimi açıklamaya çalışan bir yaklaşımdır. Sosyal değişimin farklı boyutlarıyla ilgilendiğinden bu konular arasında şehir ortamlarındaki değişen suç örüntüleri de yer almıştır. Suç örüntülerinin ortaya konan en bilindik yaklaşımı temeli ekolojik modele dayanan Sosyal Dezorganizasyon Teorisi'dir.

Robert Park ve Ernest Burgess, bitki ekosistemlerine bakarak oluşturulan ekolojik modelin öncüleridir. Doğada bitki ve hayvanlar karşılıklı uyum içinde, tamamen birbirlerine bağımlı olarak yaşar. Örneğin arılar uçarak çiçek polenlerini yayar ve yeni çiçekler çıkmasına aracılık eder; buna karşılık çiçekler de arıların bal yapmasında hammadde sağlar. Bu karşılıklı bağımlılık ilişkisine simbiyoz yani ortak yaşam denir. Şehir doğal alanlar içeren bir süper organizmadır. Doğal alanlar (1) etnik bölgeler (2) etkinlik alanları (işyeri bölgeleri, alışveriş alanları, üretim yerleri, oturma alanları) (3) gelir gruplanmaları (üst sınıf, orta sınıf çevreleri, gettolar vb.) ve (4) fiziki olarak ayrılmış bölgeler (nehir, göl, demiryolu, otoban, havaalanı gibi ayrıçlarla ayrılmış alanlar) olarak farklı şekillerde sınıflandırılır. Park ve Burgess'e göre (1925) Simbiyoz ve doğal alanlar kavramları şehir hayatını yaşamın bir kesiti olarak açıklayabilse de tek başlarına şehirselleşimi, özellikle de tüm şehirlerin geçirdiği büyüme, gerileme ve yenilenme süreçlerini açıklayamaz. Bunun için bitki ekolojisinden istila konsepti kullanılmıştır. Bir ekosistem çok uzun bir süre dengede kalabilmesine rağmen, yeni bir türün ekosisteme girişiyle oluşturulmuş olan düzen bozulabilir. Örneğin 20. yüzyılda İngiliz göçmenlerin Avustralya'ya getirip ettikleri kaktüs her yeri istila ederek bölgenin doğal bitki türlerinin bir kısmını yok etmiştir. Yeni gelenler yerleşik olan doğal bölgelere yayılıp buraları istila edince üstünlük mücadelesi başlar. Bu istila davranışı başarılı olursa, yeni gelen burada baskın hale gelir. Yeni gelen kişiler başka bir milliyetten başka bir grup insan da olabilir (İrlandalıların yerini alan Polonyalıları gibi). Aynı milliyetten de olabilir. Bu yaklaşıma göre suç oranları yaşanan mekanın ekolojik özellikleriyle ilgilidir. Mekan teması teorisinin merkezidir. Bir kişinin yasal olmayan işlere bulaşmasında yaşadığı yerin etkisi büyüktür. Bu etki o kadar büyüktür ki kişinin demografik özellikleri bile yaşanan mekan ile karşılaştırıldığında daha önemsiz kabul edilebilir. Park ve Burgess (1925), istila konseptinin ve yeni gelenlerin eskilerin yerini almasının geniş ölçekte nasıl işlediğini görmek için ortak merkezli bölge teorisini geliştirmiştir. Bu teoriye göre, şehir varoşlarından sorumlu olan varoş sakinleri değil onların kontrolleri dışındaki büyük sosyal ve ekonomik güçlerdir.

Daha sonra Clifford Shaw ve Henry McKay (1942), Chicago'daki çocuk suçluluğunu araştırmak için Park ve Burgess'in ekolojik yaklaşım ve ortak merkezli bölge teorisini uygulamışlardır. Araştırmalarını gerçekleştirdikleri yıllar, alkol yasağı ve büyük mali buhran gibi etkenlerden dolayı kriminolojik olarak ilginç ve suçun arttığı bir dönemdir. Chicago'da yeraltı dünyasına kaçak alkol temin etmek için bir dizi kriminal çete ortaya çıkmıştır.

Büyük mali buhran da kriminologların ve ilgili uzmanların ekonomik çöküşle suçun yayılması arasındaki ilişkiyi test etmelerine olanak vermiştir. Shaw ve McKay, suç ile şehir büyümesi ve çöküşünün ilişkili olduğuna dair teorilerini test etmek için iki farklı metoda başvurmuşlardır. Bunlar niteliksel ve niceliksel metotlardı. Chicago polisinin tutuklayıp Cooke County Çocuk Mahkemesi'ne sevk ettiği tüm çocuk suçluların ev adreslerini toplu işneyle büyük bir Chicago şehir haritasına işaretlemişlerdir. Bu metotla, suç oranları yüksek yerlerin ağır endüstri ve ticaret alanlarının hemen yanındaki nüfusu giderek azalan, tüberküloz ve akıl hastalığı yaygın bölgeler olduğu tespit edilmiştir. Çalışmayla ayrıca suç oranı yüksek yerlerde yaşayanların çoğunun yurtdışında doğmuş, devlet yardımıyla geçinen, dar gelirli zenciler olduğu ortaya çıkmıştır. Uzun dönemli çalışmalarla şehrin en fakir bölgesine yeni gelen göçmenlerin eskilerin yerini alma modelleri de izlenmiş ve yeni gelen göçmenlerin suç oranlarının, yerini aldıkları göçmenlere kıyasla değişmediği, oldukça stabil kaldığı görülmüştür. Çalışmaya göre etnik köken şehir çapında suçla ilgili önemli bir faktör olarak ortaya çıkmamış, etnik gurupların suç oranlarının şehirde yerleştikleri bölgeye göre şekillendiği görülmüştür. Shaw ve McKay'in bu istatistiksel çalışmasını eleştirenler olmuştur. Bu yaklaşıma en ciddi eleştiri Aaron Cicourel (1968) tarafından yapılmıştır. Yazdığı kitapta araştırmacıların çalışmada yalnız resmi suç istatistiklerini kullanması, özbildirim ölçekleri kullanmaması ve orta sınıf suçluluğunu göz ardı etmesini eleştirilerinin odağı haline getirmiştir. Shaw ve McKay'in Chicago merkezli bu çalışmaları düşük gelir alanlarında yüksek çocuk suçluluğunu üreten bu sosyoekonomik güçlere karşı küçük ve yetersiz çalışmalar olarak eleştirilmektedir. Ekolojik teori sosyoekonomik gücün önemini fark ettiğinde, ekolojik teorisyenlerin çoğu analizlerinin politik anlam ve çıkarımlarını açıkça belli etmemeyi tercih etmişlerdir.

Sosyal düzensizlik, bir bölgede yaşayan insanların birlik, beraberlik ve sosyal dayanışma ruhu oluşturarak ortak menfaatler tespit edememesi ve ortak yaşam alanında suçu önlemeye yönelik stratejiler geliştirememesidir. Shaw ve McKay'in çalışmalarını gerçekleştirdikleri 1940'lı yıllardaki sosyal düzensizlik ise yoğunlukla geçiş bölgelerinde görülen bir durumdur. Bunun nedenleri etnik farklılıklar ve nüfus hareketliliğinin yüksek oluşudur. Avrupa'nın farklı bölgelerinden Amerika'ya gelen göçmenler, dilleri ve kültürlerinin aslında çok farklı olmasından dolayı birbirleriyle etkin bir şekilde iletişim kuramamışlardır. Ayrıca ilk geldiklerinde iyi bölgelerde yaşayabilecek kadar paraları olmadığı için mecburen geçiş bölgelerine yerleşen

göçmenler, maddi durumları düzeldikçe daha düzgün bölgelere taşınmışlar, bu yüzden sosyal dayanışma geliştirecek kadar birlikte zaman geçirememişlerdir.

Cahill ve Mulligan'a göre (2003) günümüzde sosyal düzensizlik teorisi etnik heterojeni ve yüksek nüfus devri dışında sosyal yoksunluk, ekonomik yoksunluk ve parçalanmış aileler konularına da odaklanmaktadır (Cahill ve Mulligan, 2003, s590). Bu faktörler çevresel etkenler olarak bir başlıkta toplanabileceği gibi bu başlığın içerisinde psikolojik ve sosyolojik etkenler önemli yer tutar. Aslında çevre bütün bunların temelinde asıl neden olarak görülebilir. Bu faktörlerden birindeki denge bozulduğunda suç oranının da arttığı öngörülür. Sosyal düzensizlik, mahallede bıçaklama ya da hırsızlık gibi bir suç ya da güvenlik problemi meydana geldiğinde, eğer bireysel bir tehdit yoksa, güvenliği sağlamaya ya da suçluları engellemeye yönelik bir aksiyon alınmamasını (örneğin polisin aranmamasını) beraberinde getirir. Sonuçta bölge giderek kanunsuz davranışlara açık hale gelir, bölge sakinleri bölgeye dışardan gelenleri tespit edememeye başlar, bölge kriminal aktivitelere elverişli hale gelir.

Shaw ve McKay'in niceliksel çalışması (1942) ise sözlü tarihe dayalıdır. Araştırmacılara göre suçlu karakterinin temel özelliklerini anlamaya çalışan bir araştırmacı için, suçluların genelinin kendi hikayelerini çarpıtarak ya da süsleyerek anlatması ya da yalan söylemesi çalışmanın metodolojik bir kısıt değil, suçlu insanların sapkınlıklarını nasıl mantıksallaştırdığını, mazur gösterdiğini ve nötralize ettiğini kanıtlayan değerli bir veridir. Sözlü tarih tutanaklarını hem suçluların yakın çevrelerini (aile, mahalle, arkadaş çevresi, okul, polisle temaslar vb.) hem de suç kariyerinin evrimini belgelemek için kullanmışlardır. Suçlu çocukların aslında biyolojik, entelektüel ve psikolojik olarak normal olduğuna, kanunsuz davranışlarının ise yaşadıkları çevreden kaynaklandığına inanmışlardır. Ayrıca suç oranı yüksek bölgelerde yaşayan çocuklarda kanunsuz davranışa eğilimin sokak oyunlarının bir parçası olarak erken yaşta gelişmeye başladığını keşfetmişlerdir. Burada yüksek suç oranına sahip mahallelerin daha fazla kanunsuzluk imkanı sağladığı ortaya çıkmıştır. Bahsedilen Chicago araştırmasında özellikle suç oranı yüksek mahallelerde madde bağımlıları sürekli madde almak istediği, bölge sakinlerinin çalıntı malları daha çok satın aldığı, erişkin gözetiminden uzak döküntü evlerin ise çocuklar tarafından kulüp olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu bölgelerin kendi karakteristik özelliklerinden dolayı profesyonel iş dünyasına girebilmek için ise gerekli imkanları sağlamadıkları görülmüştür. Bu konuda iş dünyasına kapı aralayabilecek olan iyi okulları,

toplum içerisinde iyi rol modeller, ve yakın çevrede iyi işler bulunmamaktadır. Arabaları düz kontakla çalıştırma gibi kriminal teknikler büyük çocuklar tarafından küçükler öğretilir. Araştırmacılara göre çocuklar ancak suça karıştıktan sonra uzun bir zaman geçip suç kariyerleri olgunlaştığında, hem sokakta hem de ıslahevi ve hapisanede çok sayıda çocuk ve erişkin suçluyla karşılaşarak, toplum tarafından suçlu olarak damgalanıp reddedildiklerinde kendilerini suçlu olarak görmeye başlamaktadırlar. Bu durum çevrelerin getirdiği bir takım şartlara uyum sağlamanın ve istenilen yönde davranışlar sergilemenin özellikle çocuklar için algı olarak ciddi bir sorun oluşturmayabileceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu yüzden Chicago bölge projesi, alternatif rekreasyonel ve zaman doldurucu etkinliklerle çocukların erken yaşta suça sürüklenmesini önlemeyi amaçlamıştır.

Sosyal düzensizlik teorisi gerçekte sosyal ekolojiyi temsil etmektedir. İnsanlar arasındaki ilişkilerin işbirliğinden ziyade rekabete dayalı olduğunu kabulünden yola çıkmakta ve bu rekabetin olumsuz sonuçlarına odaklanmaktadır. Çevre, davranışı belirleyen temel etkidir. İnsanlar değişen çevrelerine adapte olmakta ve davranışını değiştirmektedir. Çevre baskısına direnç ve davranışın olumsuz yönde ortaya çıkmaması, ciddi bir özdenetim gerektirmektedir. Bu özdenetimi geliştiremeyen bireylerde ise suç davranışı çeşitli çevrelere adapte olmanın en iyi yollarından biri olarak algılanabilir. Bu tür çevrelerde sosyalleşme beraber oluşturulan arkadaş çevresi altında çevrenin bireye yönelik sosyalleşme yönündeki bir katkısıdır.

Suç ve çevresel faktörler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan yaklaşımlar nihayetinde çevresel kriminoloji yaklaşımıyla bir alt disiplin olarak daha büyük bir başlık altında incelenmeye başlamıştır. Çevresel Kriminoloji terimini Florida Eyalet Üniversitesi'nden Ray Jeffery (1971) Çevresel Tasarım ile Suçun Önlenmesi (CPTED) isimli kitabında oluşturmuş, böylece kriminolojide yeni bir düşünce okulunun kurulmasına önyak olmuştur. Jeffery klasik kriminoloji okulunun temel prensibi olan suç işleme potansiyeli olan kişiyi caydırmak ilkesini koruyarak suçlunun kendisinden çok suçun işlendiği çevreye odaklanmak istemiştir. Çevresel Kriminoloji, rutin aktivite teorisi, suçun geometrik teorisi, rasyonel seçim teorisi ve bu üç teorinin birleşimi bir meta-teori olan örüntü teorisini içine alan geniş bir kavramdır.

Jeffery'in çalışmaları davranışçı Skinner'ın uzun araştırmaları sonucunda ortaya koyduğu modern öğrenme psikolojisi kurallarına dayanmaktadır. CPTED konsepti Jeffery'nin Washington D.C.'de gençlerin okuduğu bir okul çevresini kontrol etmeyi hedefleyen bir projedeki deneyimlerinden

kaynaklanmıştır. CPTED yaklaşımı fiziksel çevrenin suçluda zevk ve acı verici deneyimler oluşturarak davranışı değiştirebilme kapasitesini vurgulamaktadır. Jeffery'nin kurduğu ilk CPTED modeli uyaran-tepki tabanlıdır. Organizmalar çevredeki pekiştireç ve cezalardan hangi davranışı yapmaya devam edeceğini hangilerine de son vereceğini öğrenmektedir. Jeffery davranış kontrolü için maddi ödüller ve fiziksel çevre üzerinde durmuştur. Suça teşvik edici pekiştireçler ortadan kaldırılırsa suç da ortadan kalkacaktır. Bütün bu ilkeler genel olarak Jeffery ve Zahm'ın (1993) rutin aktivite ve rasyonel seçim yaklaşımlarını ortaya koyduğu araştırmalarında detaylandırılmıştır.

Polis, mahkeme ve hapisane üçgenindeki caydırma-cezalandırma tabanlı suçluya odaklanan suç-adalet modeli ile suçlunun tedavi ve rehabilitasyon modelinin başarısızlığını fark eden Jeffery, odağını bireysel suçludan çevreye yönlendirmiştir.

Jeffery'e göre çevre, genel olarak çevredeki mimari yapıyı (yerlerin, binaların fiziksel tasarımı), yapı çevreyi (yollar, arazinin kullanım şekli, bina tipleri) ile hukuki ve sosyal kurumsal yapıları içermektedir. İnsanlar da çevrenin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden insanlar da parçası oldukları çevreye cevap vermek, adapte olmak ve değişmek durumundadırlar. Bu şekliyle, kriminal davranış bir çeşit çevreye adaptasyon metodudur. En uygun çevre ise kriminal olmayan davranışın uyumlu ve en optimal seçenek olduğu çevredir. Jeffery'nin sunduğu model suç davranışını, yüksek riskli ve düşük ödüllü bir aktivite haline getirmektir. Modele göre suçsuz bir toplum için arazi kullanımının, hareket yollarının ve çevreye girişlerin yerleşikler tarafından doğal yollarla kontrol edildiği, mevcut kanunlara saygı duyulduğu, potansiyel suçluların eğitim ya da işleriyle meşgul edildiği, yurttaşların bireysel ve yerel organizasyonlar halinde kendilerini koruyacak şekilde bilgilendirildiği çevresel şartlar oluşturulmalıdır. Bir suçlunun aklından geçenleri yordamak ne kadar önemliyse ona bu fikirleri verme potansiyeli yüksek çevreleri tanımlayabilmek ve düzenleyebilmek de o kadar önemlidir. Bu fikirler özellikle mimaride kendine hemen yer bulmuş ve binalarda daha geniş pencereler kullanılmaya başlanmıştır. Bu içrideki birinin dışarıda olan olayları daha iyi gözlemlemesini sağlayan yardımcı bir unsurdur. Ancak bu detay sadece gerektiğinde olaya şahitlik edenlerin daha rahat bulunması için değil suça karışma potansiyeli olanları caydırmak için daha çok işe yarayan bir detaydır. İzlenme ve başkaları tarafında görülme endişesinin suç potansiyeli olan bir bireyi o durumda caydırma ihtimali yüksektir. Crowe'a göre (2000) yapı çevrelerde yapılacak

doğru tasarımlar ve etkin kullanımlar suç davranışının ortaya çıkmasını ve bu yolla suça maruz alma korkusunu azaltır (Crowe, 2000, s.80).

Çevre ve suç konusunda Ray Jeffery'nin çalışmalarını temel alan bir başka yaklaşım da Oscar Newman (1972) tarafından oluşturulmuştur. Fikirlerini Savunulabilir Alan: Şehir Tasarımıyla Suç Önleme isimli kitabıyla savunmuştur. Jeffery gibi Newman da sosyal birliği geliştirecek şekilde yapılandırılan çevre ile suçun önlenebileceği ve "savunulabilen alan" oluşabileceği tezini savunmuştur. Newman'a göre, şehri belli özellikler taşıyacak şekilde tasarlayarak kendini savunabilen sosyal doku dışarıya yansıtılabilsen suç engellenebilir. Yani mimaride yapılacak belirli değişikliklerle bölgesel hakimiyet ve toplumsallık duygusu ile hareket eden insanların yaşadığı savunulabilir bir fiziksel çevre yaratılabilir. Newman'a göre aslında modern şehir zarar görmeden, hatta yok edilmeden önce yüzlerce yıl bu türden bir sosyal çevre hüküm sürmüştür. Bir mimar olan Newman, Jeffery'den farklı olarak, suçu önlemeye yönelik kullanılacak özel tasarım özelliklerini vurgulamıştır. Newman'ın kitabı suç- konut tasarımı ilişkisini, New York şehri kamu konutlarında işlenen suçlara dair verilerin analizine dayalı olarak ayrıntılı bir şekilde tartışmaktadır. Savunulabilir Alan, suç önleme ve çevre tasarımı alanlarının doğasını değiştirmiştir. Yayınlandıktan hemen sonra araştırmaları için özellikle kamu kurumlarından büyük fonlar araştırmacıya verilmiştir.

Newman'a göre bir yerin savunulabilir olması için insanlar, sürekli başkaları tarafından izlenebilmeli ve başkalarını da sürekli izleyebilmelidir. Böylece çevre sakinlerinin suç korkusu azalacak, potansiyel suçlular tespit edilerek gözlenebilecek, takip edilebilecek ve yakalanabilecektir. Savunulabilir alanın diğer temel özelliği ise çevre sakinlerinin yaşadıkları yeri sahiplenmesi ve güvenlik problemi olduğunda birbirleriyle ve polisle iletişime geçerek güvenliğin sağlanmasında aktif rol üstlenmeleridir. Newman'a göre insanlar yaşam alanlarında kendilerini güvende hissettikleri zaman, suç işlendiğinde birbirleriyle etkileşime geçmeleri ve suç oluşturan olaya müdahale etme ihtimalleri artmaktadır. Aslında Jeffery'nin CPTED uygulamalarının temelinde yatan prensipler de bu şekilde özetlenebilmektedir.

Newman'a göre bu savunulabilir alanı yaratan etmenler bölge hakimiyeti, gözetim, eşsiz dizaynın mal sahiplerinde övünç duygusu yaratması ve bölge sakinlerinin hem güvenilir hem de güvenilir olmayan alanların coğrafi yerleşimini bilmesidir. Newman bölgesel hakimiyet terimini fiziksel çevrenin etki bölgeleri yaratma kabiliyetini anlatmak için kullanmıştır. Suç

işleme potansiyeli taşıyanlar, bu etki bölgeleri vasıtasıyla adım attıkları çevrenin çevre sakinlerinin kontrolü altında olduğunu fark etmektedir. Etki zonları, hukuka aykırı davranışların çevredeki diğer insanlarca fark edileceğini gösteren çevresel ipuçlarıdır.

Newman, gözetimi bölge sakinlerinin fazla uğraşmadan mülklerini ve çevresini gözleyebilmesi ve denetleyebilmesi için alanlar yaratmak olarak tanımlamaktadır. Örneğin bir evde ikamet eden kişinin evinin tasarımı ve özel olarak yerleştirilmesi ve konumlandırılması sayesinde mahallesini rahatlıkla gözetleyebilmesi suçu engelleyen bir unsurdur.

Eşsiz tasarımın mal sahiplerinde övünç duygusu yaratması daha önceki iki kavramla bağlantılıdır, çünkü yaşadığı yer ile gurur duymayan kişinin çevresini suçtan koruması ve suç unsurlarını bertaraf etmek için mülkünün doğal gözetleme özelliklerinden yararlanarak çevresini gözetlemesi beklenmemelidir. Bölge sakinlerinin hem güvenilir hem de güvenilir olmayan alanların coğrafi yerleşimini bilmesi, çevresel dizaynla suçu engellemenin son unsuruydu. Böylece potansiyel hedefler (çalınacak arabalar) yüzünden suç işlemeye elverişli, dolayısıyla güvensiz bir park alanının yanına, görüş alanı hiç kapanmayan daha güvenli olan bir alan (örneğin bir dükkan) yerleştirilerek suçun oluşması engellenebiliyordu. Newman'a göre suçu engellemeye yönelik bu dört unsur çevrenin mimari tasarımıyla kolayca başarılabiliyordu. Çevreye odaklı suç önleme stratejileri suçluların suç davranışına girişmeden önceki kararlarını etkilemeye dayanır. Uzun zamandan beri çevre stratejilerinin çoğu yapıllı çevrede kullanılmaktadır ve bu yaklaşımın temel amacı yaşadığımız alanları potansiyel suçluların suç işleme-sini engelleyecek şekilde dizayn etmektir. Şehir tasarımı ve planlamasıyla şehirler günün her saatinde daha güvenli hale getirilebilmektedir.

Jeffery ve Newman'ın çalışmaları Çevresel Kriminoloji alanında önemli teorilerin de ortaya çıkmasına önayak olmuştur. En önemli teorilerden bir tanesi Rutin Aktivite Teorisidir (RAT). Sosyal düzensizlik yaklaşımını takip eden bir yaklaşımdır. Cohen ve Felson'ın (1979) oluşturduğu bu teori insanların rutin aktivitelerinin suça maruz kalmalarını ne şekilde etkilediğiyle ilgilidir. Buna göre suçun ortaya çıkabilmesi için üç unsurun bulunması gerekmektedir. Bunlar suça motive olmuş suç işleme potansiyeli olan biri, uygun bir hedef ve çevrede koruyucu unsurların bulunmayışıdır (Gaetz, 2004, s. 427). Bu unsurlardan birinin olmaması suçun engellenmesi için yeterli olabilir. Suç davranışının gerçekleşme ihtimaline odaklanan bu yaklaşımda koruyucu unsurlar tamamen çevre ile ilgilidir. Caydırıcılık her zaman kolluk kuvvetlerinin var olmasını gerektirmez. Cohen ve Felson'a göre (1979)

bir yerdeki vatandaşların farkındalıklarının ve işbirliklerinin sonucu kendileri de suçun oluşmasında çevresel unsurlarla birlikte kolluk kuvvetlerinden daha caydırıcı olabilirler (Cohen ve Felson, 1979, s. 596).

Bir diğer önemli teori de Akılcı Seçim Teorisidir (Rational Choice Theory). Ronald Clarke ve Derek Cornish'in (1985) yaklaşımlarından ortaya çıkmıştır. Çalışmalarında suçun bir teorik yaklaşımdan çok akılcı seçimler yoluyla açıklanabileceğini belirtmişlerdir. Bu yaklaşıma göre potansiyel suçu işleyecek olan kişi kararını vermeden önce çevresel bir değerlendirme yapmaktadır. Yakalanma korkusu, hedefin özellikleri ile ilgili çevresel ipuçları nihai kararını vermesinde önemli rol oynar. Suçun olduğu çevrenin doğru bir şekilde düzenlenmesi potansiyel suçlu için daha riskli ve daha az ödüllü bir ortam olarak algılanacaktır (Clarke ve Cornish, 1985, s.155-165)..

Sonuç

Suç konusunda suçlu merkezli çalışmaların çevre merkezli yaklaşımı da içerecek şekilde genişlemesi beraberinde bazı gelişmeleri de tetiklemiştir. Klasik çalışmalarda, kriminoloji suçluya odaklanmakta, suçlunun nasıl rehabilite edilebileceği araştırılmaktadır. Psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar uygulanmakta ve genellikle cezai müeyyideler tartışılmaktadır. Gerçekte bunlar çok kritik konular olmasına rağmen genellikle proaktif değil reaktif olarak görülebilirler. Suç davranışının önlenmesinde bu yaklaşımla çevresel odağın birleştirilmesi proaktif bir disiplini ortaya çıkarmıştır. Suça çevresel olarak bakış suçluyu caydırmada onunla ilgili ölçümlenmeleri yeterli görmemiş suçun gerçekleştiği çevrenin kontrolünü esas almıştır. Rehabilitasyondan daha çok suçun gerçekleşmeden önlenmesi amaçlanmıştır. Önlemek rehabilitasyona göre daha kolay görünmektedir çünkü suçluların geneline yayılabilen gerçek bir rehabilitasyon programı maalesef bulunmamaktadır. Burada ödül ve ceza mekanizmalarına doğrudan geçiş yerine olumlu ve olumsuz pekiştirenlerin çevreye yerleştirilmesi söz konusudur. Bu da suç davranışından doğrudan caymak ve kişideki bu potansiyel davranışı önlemek anlamına gelmektedir. Burada önemli bir terim de sosyal bağlılık terimidir. Bu bağlılık gerektiğinde toplumun bir araya gelebilecek ve birlikte hareket edebilecek becerisini geliştirebilmesiyle doğru orantılı olarak artar.

Sosyal dezorganizasyon ya da sosyal düzensizlik çevrenin suç konusunda etkili olduğunu öne süren en önemli temeli oluşturmaktadır. Günümüz sosyal düzensizlik yaklaşımı içerisine ekonomik koşulları da alacak şe-

kilde sosyal (aile, aidiyet, demografik değişkenler vs) yoksunluklar üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda bir yerden diğer bir yere göç de bu bağlamda değerlendirilmektedir. Nitekim bu durum sosyal bağlılığı azaltmakta ve suç davranışının artmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Cahill ve Mulligan, 2003, s. 601).

Sosyal düzensizlik ve sosyal bağlılık bu bağlamda birbirinden ayırması oldukça güç iç içe geçmiş bir ikilidir. Birindeki olumlu yönde bir iyileşme diğerinde de olumlu yönde bir iyileşmenin temelini oluşturmaktadır. Sosyal bağlılıktaki azalmalar bireylerin suç karşısında daha yalnız kalması, diğerlerinin başına gelen olumsuz durumlarda daha sessiz ve pasif durması ile suçlunun bu yolla cesaretlendirilmesinde önemlidir. Önümüzdeki dönemde devamlı değişen sosyal yapı ve sosyal çevre için bir sosyal bağlılık modelinin ortaya çıkması ve suç davranışının azaltılmasına yönelik tasarım araçlarının çeşitlendirilebilmesi üzerinde çalışılması gereken en önemli konuların başında gelmektedir.

Extended Abstract

A Historical Developmental Look at City and Security Perspectives

*

Lütfiye Kaya Ciceralli
Nişantaşı University

E. Ensari Ciceralli
Nişantaşı University

The subject of crime in our society is a very old problem that we can trace back to the beginnings of civilized World. People in responsibility have always been striving for decreasing crime in a society but, their success is in fact questionable. Historical perspective shows us that crime, in general, is studied by looking at the traits of potential offender or characteristics of potential victim. Rehabilitation has also been an important topic within criminology after specifying characteristics of the offender and the victim. But this approach is more reactive than proactive. One other issue in studying the crime is the situational factors which do not include the offender or the victim. That issue consists the environment where crime occurs. This qualitative study focuses on the role of environment on the development of crime behavior by adopting a historical perspective. Starting with Quetelet's work, it is thought that environmental or spatial factors may play an important role on the crime rates within the society. Quetelet with Guerry were two figures from France who had written pioneering works of spatial criminology. After their studies, Glyde from England also studied similar topics. He initiated that where the offender lived was more important than where the crime took place. According to Smith (2008) the model can be associated with Durkheim's anomie theory due to its similar contents. Anomie, in particular, is a form of uncertainty. According to Glyde, the ones who migrated to industrialized city environments, came from their hometowns with their own norms and belief systems. As expected, their norms and value systems were clashed with the ones that

exist on the place where they came to. Therefore, there occurs a natural imbalance where people feel conflict. Glyde studied this topic and found a correlation between suicides and social variables that he named unbalanced suicides. The reasons behind unbalanced suicides were lack of social integration and failures of moral adaptations. Being lonely and having less communication with others would be other factors that lead to suicides. Quetelet and Glyde would be the first researchers in the field of environmental crime from Europe. In US, starting in Chicago, some researchers also studied environmental factors on crime. Chicago studies can also be associated with the rising of social disorganization theory. Shaw and McKay, studied crime both in qualitative and quantitative ways. Their perspective related crime with the general fact of city enlargement. They worked on delinquent children by geographically specifying their addresses. They found that the higher crime rates occurred in neighborhoods of industrialized places. The population of high crime places was also decreasing because of infectious diseases such as tuberculosis and others. They also found that those who committed crime were mostly the immigrants who were born abroad and were living there with the aid of government. They were mostly coming from black origin. The rates of crime did not change much with the newcomers to that zones and stayed stable. Although most of them were black, the ethnicity did not come out to be the main reason for high crime rates because the rates of crime varied due to the locations the people live. The people in some locations were feeling negative emotions in terms of social cohesion and social unity. They seemed to be more open to crime. Committing crime would also mean to be a part of society where they live. By this means, they felt a kind of social cohesion with the environment and the people around them. Therefore, the people who were living in underdeveloped neighborhoods or transition zones were not able to form a kind of social cohesion because they were mobile and most of them could not stay there longer. When they reached a higher standard of life quality they moved to more developed parts within the city. The people who stayed there were the poor ones with low standards of life. Lacking social cohesion they started becoming more open to crime.

Environmental criminology was firstly named after the work of Ray Jeffery (1972), which was Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED). He followed a stimulus-response approach. There he focused on the design of the environment for crime prevention. Oscar Newman formed an approach of defensible space on the basis of Jeffery's environmental design approach. After the pioneering works of Jeffery and Newman, we have seen many theories within environmental criminology such as Routine Activity

Theory and Rational Choice Theory. They are all focusing more on the role of environment where crime takes place. Lawrence Cohen and Marcus Felson explained routine activities of humans as “any recurrent and prevalent activities which provide for basic population and individual needs, whatever their biological or cultural origins” (1979: 593). Crimes as violations consist at least one motivated offender, one suitable victim and the absence of a guardian who or which is capable of preventing such a crime. Convergence in time and space of these three elements is very much related with our routine activity routes and changing those activities would be meaning of changing crime rates. On the other hand, rational choice theory is developed on choice structures of the offender. It is about the decision making processes of the offender and how situational factors may avoid action towards crime. There, the design of the environment is critically important for deterring the offender from committing crime in that environment.

Contemporary approaches on environmental criminology developed the perspectives of initial works by adopting geographical profiling in the way that is less prejudiced and more social development oriented. Designing places that increase social cohesion and prevent crime have still been the priority of environmental criminology.

Kaynakça/References

- Brantingham, P. J., & Brantingham, P. L. (1981). Introduction: The dimensions of crime. İçinde P. J. Brantingham and P. L. Brantingham (Ed.), *Environmental Criminology*, 7–26, Prospect Heights, IL: Waveland Press.
- Burgess, E. W. (1916). Juvenile delinquency in a small city. *Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology*, 6, 724–728.
- Cahill, M.E. ve Mulligan, G.F. (2003). The Determinants of Crime in Tucson, Arizona. *Urban Geography*, 24, 582–610.
- Cicourel, A. (1968). *The Social Organization of Juvenile Justice*. New York: John Wiley
- Clarke, R.V. ve Cornish, D.B. (1985). Modelling offenders’ decisions: A framework for research and policy. *Crime and Justice: An Annual Review of Research*, 6, 147–185.
- Cohen, L. E. ve Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44, 588–605.
- Crowe, T. (2000). *Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management concepts*. Oxford, UK: Butterworth-Heinemann.
- Gaetz, S. (2004). Safe streets for whom? Homeless youth, social exclusion, and criminal victimization. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 46, 423–455.

- Glyde, J. (1856). Localities of Crime in Suffolk. *Journal of the Statistical Society of London*, 19(2), 102-106. doi:10.2307/2338263
- Guerry, A. M. (1833). *Essai sur la statistique morale de la France*. Paris: Crochard.
- Jeffery, R. (1971) *Crime Prevention through Environmental Design*. Beverly Hills CA: Sage.
- Jeffrey, C. R. ve Zahm, D. L. (1993).Crime prevention through environmental design, opportunity theory, and rational choice models. İçerisinde *Routine Activity and Rational choice*. *Advances in Criminological Theory*, 5, Edisyon R. V. Clarke ve M. Felson. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
- Quetelet, L. A. J. (1842). *A treatise on man and the development of his faculties*. Edinburgh: W. and R. Chambers.
- Newman, O. (1972). *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*. New York: Macmillan.
- Park, R.E., Burgess, E.W. ve McKenzie, R.D. (1925). *The City: Suggestions for Investigation of Human Behavior in the Urban Environment*. Chicago: University of Chicago Press.
- Smith, P. (2008). Durkheim and Criminology: Reconstructing the Legacy. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 41,3, 333-344. doi:10.1375/acri.41.3.333.
- Shaw, C.R. ve McKay, H.D. (1942). *Juvenile Delinquency in Urban Areas: A study of rate of delinquency in relation to differential characteristics of local communities in American cities*. Chicago: University of Chicago Press.

Dr. Lütfiye Kaya Ciceralli: Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji ve Batı Dilleri ve Edebiyatları alanlarında çift ana dal lisans eğitiminin ardından Münih Üniversitesinde Sosyal Organizasyonel Psikoloji, Bireysel Farklılıklar ve Eğitim Psikolojisi ve Sosyoloji alanlarını içeren Mükemmellik Psikolojisi yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Ardından İstanbul Bilgi Üniversitesinde İşletme yüksek lisansı yapmış ve doktora derecesini İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler alanında tamamlamıştır. İsveç ve İsviçre’de doktora sonrası araştırmacı olarak çalışmıştır. İstanbul’da farklı özel üniversitelerde uygulamalı psikolojinin çeşitli alt alanlarında lisans ve yüksek lisans düzeyinde dersler vermiştir. Halen Nişantaşı Üniversitesi İngilizce Psikoloji Bölümünde öğretim üyesidir.

After completing Psychology and Western Languages and Literature Departments at Boğaziçi University, she attended the Psychology of Excellence Master’s Program specializing in Social Organizational Psychology, Interindividual Differences, Educational Psychology and Sociology fields. Then she obtained Master of Business Administration degree from Istanbul Bilgi University and PhD degree from Istanbul University Forensic Medicine Institute Social Sciences area. She worked in Sweden and Switzerland as postdoctoral researcher for two years. Taught about diverse undergraduate and graduate level applied psychology topics at various private universities in Istanbul. Curently she is a full time faculty member at Nisantasi University.

Dr. E. Ensari Cicerali: Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları bölümündeki lisans eğitiminin ardından Münih Üniversitesi'nde Sosyal Organizasyonel Psikoloji, Bireysel Farklılıklar ve Eğitim Psikolojisi ve Sosyoloji alanlarını içeren Mükemmellik Psikolojisi yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Ardından Yeditepe Üniversitesi İşletme bölümünde Örgütsel Davranış uzmanlık alanında doktora-sını tamamlayan Dr. Cicerali'nin değişik uluslararası firmalarda yaklaşık 10 yıl İnsan Kaynakları tecrübesi bulunmaktadır. Doktora sonrası araştırmacı olarak İsviçre'de çalışmıştır. Halen Nişantaşı Üniversitesi Psikoloji bölümünde öğretim üyesi olarak kariyerine devam etmektedir.

After completing Western Languages and Literature Department at Boğaziçi University, he attended the Psychology of Excellence Master's Program specializing in Social Organizational Psychology, Interindividual Differences, Educational Psychology and Sociology fields. Then he obtained PhD degree from Yeditepe University Business Administration Program, with Organizational Behavior core area. Worked at international companies around 10 years and made one year post-doctoral research in Switzerland. Curenly he is a full time faculty member at Nisantasi University.

E-mail: ecicerali@gmail.com, eyyub.cicerali@nisantasi.edu.tr

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Cicerali, L.K. & Cicerali, E. E. (2018). Şehir ve güvenlik yaklaşımlarında çevresel kriminolojiye tarihsel bir bakış. *İDEALKENT – Kent Araştırmaları Dergisi*, 23, 95-112.